

Андрій ЧЕМЕРИНСЬКИЙ
(Галич, Україна)

МУЗЕЄФІКОВАНО ТА ВІЗУАЛІЗОВАНО ЕЛЕМЕНТИ АРХІТЕКТУРНИХ КОНСТРУКЦІЙ ЦЕРКВИ РІЗДВА ХРИСТОВОГО В ГАЛИЧІ

Однією з важливих пам'яток архітектури міста Галича є церква Різдва Христового (датується XIII–XVII ст., охоронний №090019-Н). Ще наприкінці XIX ст. окремі науковці вважали її княжою престольною церквою, проте археологічні студії Ярослава Пастернака в Крилосі довели хибність цього припущення. Втім храм Різдва Христового залишається однією з неоцінених пам'яток міста і краю.

Практично кожного сторіччя храм змінював певні частини свого архітектурного оформлення. Для прикладу, тільки впродовж XIX–XX ст. було проведено археологічне дослідження церкви, розібрано контрфорси і дзвіницю над входом, встановлено баню, здійснено розписи, прикрашено мозаїками та ін.

Зацікавленому мандрівникові завжди цікаво побачити, як змінювався вигляд будівлі, тому Національний заповідник «*Давній Галич*» 2017 р. здійснив археологічні дослідження контрфорсів, які вже не існують над поверхнею архітектурних деталей храму. Їх основу музеєфіковано та відкрито для загального огляду під склом. Тепер як туристи, так і екскурсоводові буде практичніше уявити собі, як могла виглядати церква ще двісті років тому.

Контрфорс є вертикальною конструкцією з висунутою назовні частиною стіни, зв'язаною із стіною аркбутаном. Він призначений для посилення несучої стіни шляхом прийняття на себе горизонтального зусилля розпору від склепінь. Відомий дослідник архітектури давнього Галича Йосип Пеленський у своїй фундаментальній праці «*Галич в історії середньовічного мистецтва на основі археологічних досліджень та архівних джерел*» (Краків, 1914; Івано-Франківськ, 2018) писав про контрфорси цього храму: «[...] Шкарпи, припори [контрфорси. – А. Ч.], виступали зі стін на рівні поперечної нави, по дві від півдня та півночі. Ці шкарпи були широко розташовані по обидва боки церкви і похило

підносячись вверх, підпирали верхню частину будівлі, яка потребувала такої підпори через наявність давніх склепінь та бані. Їх було розібрано під час реставрації церкви 1825 р. [...] Про ці шкарпи, тепер невидимі, оповіли мені галицькі парафіяни, покликаючись на розповіді своїх предків. Знесено їх, як казали, для того, що вони дуже широко розходилися по обидва боки церкви і перешкоджали в обходах. Проте, розібрано їх тільки до поверхні землі. Нижня частина залишилася в землі неторкнутою, їх навіть помітно [...]»¹.

Згадувалося про контрфорси і в листах галицького пароха Корнелія Левицького: «[...] при вибиванні [...] 4 підпор ковалі багато заробили, тому що мусили гострити біги». В іншому листі він писав: «[...] кам'яні чотири підпори, або шкарпи, з одного боку від півдня 2 і від півночі 2 було розібрано при реставрації церкви. Ці підпори з того самого будівельного матеріалу, що церква. Гіпсового каміння при тих підпорах не було, тільки плита. Ці підпори збудовано при будівництві церкви для її міцности, а 1825 р. їх розібрано; знищення цих мурів не може зашкодити мурам церкви, оскільки мур більше як 3 лікті залишається в землі [...]»².

Отже, 2017 р., через 192 роки після розбору контрфорсів 1825 р., силами співробітників відділів археології, науково-освітнього, художньо-реставраційного, охорони культурної спадщини Національного заповідника «*Давній Галич*» уможливлено всім зацікавленим постійний огляд залишків давніх конструкцій. Основи контрфорсів було розкопано з північного боку храму, після обстеження їх музеєфікували під склом. Облаштовано дві оглядові ніші, захищені склом відповідного ступеня захисту. Для самостійного знайомства гостей міста з пам'яткою на конструкції розміщено таблички з зображенням розрізу фундаменту храму та відповідною цитатою про ці елементи з праці Й. Пеленського.

Візуалізація цих конструкцій таким способом є певною новизною для міста на Дністрі (оскільки досі пам'ятки архітектури Галича не під склом музеєфікувалися), і вона сприятиме надалі популяризації його славного минулого.

---

¹ Pełenski J. Halicz w dziejach sztuki średniowiecznej na podstawie badań archeologicznych i źródeł archiwalnych. Kraków : PAU, 1914. S. 98.

² Ibidem. S. 100.

